

CCV centrum voor
criminaliteitspreventie en
veiligheid

 Barrièremodel

Criminele uitbuiting

Toelichting bij het digitale barrièremodel

Inleiding

Criminele uitbuiting is een vorm van mensenhandel. Daders zetten slachtoffers onder druk, misleiden hen of maken misbruik van hun afhankelijkheid. Het slachtoffer wordt vervolgens ingezet om strafbare feiten te plegen. Bij minderjarigen hoeft er geen sprake te zijn van dwang om toch te kunnen spreken van criminele uitbuiting. Dwang, misleiding of beïnvloeding kunnen wel onderdeel zijn van de werkwijze van de dader.

De slachtoffers doen vaak het uitvoerende werk. Denk aan het vervoeren van drugs, het plegen van diefstal of het uitlenen van een bankrekening. De daders blijven meestal op de achtergrond. Zij profiteren van de opbrengsten en beperken hun eigen risico.

Criminele uitbuiting onderscheidt zich van andere vormen van mensenhandel, omdat het slachtoffer vaak eerst in beeld komt als pleger van een strafbaar feit. Het slachtofferschap blijft daardoor verborgen. Soms wordt het slachtoffer zelfs veroordeeld, terwijl het strafbare feit juist onderdeel is van de uitbuitings-situatie. Dat maakt de aanpak ingewikkeld. Er zijn vaak veel partijen betrokken die niet direct gerelateerd zijn aan mensenhandel. Daarom is het belangrijk om met de bril van mensenhandel te kijken en de juiste vragen te stellen. Alleen dan kan slachtofferschap beter worden herkend en kan het daderschap van de uitbuiters worden vastgesteld.

Slachtoffers van criminele uitbuiting ervaren vaak langdurige gevolgen, onder meer door schulden, veroordelingen of het blokkeren van een bankrekening in het geval van het fungeren als geldezel. Aanvullend is er regelmatig verwevenheid tussen seksuele en criminele uitbuiting, waarin een slachtoffer van seksuele uitbuiting ook wordt aangezet tot het plegen van criminele feiten. Daarom zijn veel barrières uit het barrièremodel seksuele uitbuiting ook relevant voor criminele uitbuiting.

Criminele uitbuiting kent verschillende uitingsvormen. De strafbare feiten kunnen sterk uiteenlopen. Ook de manier waarop slachtoffers worden geronseld en het dwangmiddel verschilt per situatie. Soms gaat het om een geleidelijk proces. De dader maakt dan gebruik van bestaande kwetsbaarheden, afhankelijkheid of loyaliteit. De controle wordt langzaam versterkt. In andere situaties gaat het sneller en directer. Personen worden laagdrempelig en op grote schaal benaderd voor het uitvoeren van klussen. Digitale kanalen en sociale netwerken spelen hierbij een belangrijke rol. Via deze kanalen kunnen daders snel mensen selecteren, vervangen en opschalen. Een langdurige opbouw van afhankelijkheid en binding is daardoor niet altijd nodig.

De aanpak van criminele uitbuiting is, net als bij andere vormen van mensenhandel, niet alleen een strafrechtelijk vraagstuk. Ook partners in het sociaal domein, onderwijs, toezicht, handhaving, zorg en veiligheid kunnen een rol spelen. Zij kunnen signalen herkennen, slachtoffers weerbaarder maken, nieuwe slachtoffers helpen voorkomen en daders beter in beeld brengen.

Het barrièremodel criminele uitbuiting helpt om dit proces beter te begrijpen. Het model bekijkt het bedrijfsproces vanuit het perspectief van de uitbuiters of daders. Het laat zien welke stappen zich kunnen voordoen en waar kansen liggen om in te grijpen. Per stap worden gelegenheden, signalen, faciliteerders en bestaande en gewenste barrières benoemd. Het model is bedoeld als hulpmiddel voor een integrale aanpak. Het helpt partners om niet alleen te reageren op het gepleegde strafbare feit, maar ook in te grijpen op de structuren die criminele uitbuiting mogelijk maken.

Barrièremodel en het CCV

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (het CCV) werkt samen met overheid, bedrijfsleven en veiligheidsprofessionals aan een weerbare samenleving. Zo geven we criminaliteit minder kans en vergroten de veiligheid en het veiligheidsgevoel in Nederland. Eén van de methoden die we daarvoor gebruiken, is het barrièremodel.

Met een barrièremodel brengt het CCV samen met partners complexe vormen van criminaliteit in kaart. Daarbij kijken we naar het hele proces achter een crimineel fenomeen. In dit barrièremodel staat criminele uitbuiting centraal.

Bekijk de animatie ➔

Dit barrièremodel is gemaakt voor het Actieplan programma Samen tegen mensenhandel.

Aan de totstandkoming van dit model hebben verschillende partners bijgedragen, waaronder Comensha en de spiegelgroep van ervaringsdeskundigen van Comensha, het ministerie van Justitie en Veiligheid, de gemeenten Den Haag, Rotterdam en Amsterdam, HVO Querido, de Nationaal Rapporteur Mensenhandel, Samen Veilig, Leiden University, het Openbaar Ministerie, het Centrum Kinderhandel en Mensenhandel, R-Newt, Politie, het Werkt, RIEC Midden-Nederland en RIEC Oost-Brabant.

De stappen

In dit model bekijken we welke stappen iemand kan of moet zetten om criminele uitbuiting te kunnen verrichten. Het barrièremodel bestaat uit zeven stappen:

STAP 1 Identificeren

STAP 2 Binden

STAP 3 Grenservaging

STAP 4 Beheersen

STAP 5 Uitvoeren

STAP 6 Voordeel trekken

STAP 7 Verankeren

Bij elke stap staan de volgende vragen centraal:

Uitingsvormen

Mogelijke manieren waarop de stap kan voorkomen.

Gelegenheden

Welke gelegenheden maken het mogelijk dat dit kan plaatsvinden?

Signalen

Welke signalen kunnen wijzen op criminele uitbuiting?

Faciliteerders

Welke partijen kunnen onbewust of bewust faciliteren? Daarbij wordt benadrukt dat faciliteren niet per definitie bewust of direct hoeft te zijn: ook partijen die signalen onvoldoende herkennen of benutten, kunnen onbedoeld indirect een rol spelen in het in stand houden van uitbuitingssituaties.

Barrières

Welke barrières kunnen worden opgeworpen? Daarbij maken we een onderscheid tussen:

- Bestaande barrières: welke maatregelen van overheden, toezichthouders en private partijen kunnen nu al worden ingezet?
- Gewenste barrières: welke aanvullende of nieuwe barrières kunnen worden ontwikkeld om criminele uitbuiting te verstoren, te voorkomen of om slachtoffers beter te ondersteunen? Of welke bestaande barrières kunnen worden versterkt?

Scope

Het barrièremodel criminele uitbuiting richt zich op de gehele reikwijdte van het fenomeen. De verschillende werkwijzen van daders zijn samengebracht in een abstract 'bedrijfsproces'. Niet elke stap komt bij iedere vorm van criminele uitbuiting voor.

In het model wordt bijvoorbeeld onderscheid gemaakt tussen een meer traditioneel wervingsproces en het breed uitzetten van criminele 'klussen'. Bij die laatste vorm wordt als het ware 'gevist' naar personen die bereid of kwetsbaar zijn om een strafbaar feit te plegen.

Een aantal belangrijke punten:

- Het model maakt geen onderscheid tussen minderjarige en meerderjarige slachtoffers. Beide groepen vallen binnen de scope. Voor de aanpak is dit onderscheid wel belangrijk. Bij minderjarigen zijn vaak meer en andere interventies mogelijk. Ook hoeft dwang bij minderjarige niet bewezen te worden voor strafrechtelijke vervolging van daders. Specifieke barrières voor minderjarigen zijn daarom apart benoemd. Tegelijk valt op dat veel bestaande barrières nu vooral gericht zijn op minderjarige slachtoffers.
- Bij criminele uitbuiting zijn slachtofferschap en daderschap per definitie met elkaar verweven. Een slachtoffer pleegt binnen de uitbuitingssituatie een strafbaar feit. Ook kan een slachtoffer door de dader ingezet worden om andere slachtoffers te ronselen.
- In dit model betekent 'slachtoffer': de persoon die wordt uitgebuit of mogelijk wordt uitgebuit.
- In dit model betekent 'dader': de persoon die een ander uitbuit.
- Het bedrijfsproces is beschreven vanuit het perspectief van de dader. In de praktijk blijven daders echter vaak buiten beeld. Daarom richten de signalen zich vooral op het herkennen van een mogelijke uitbuitingssituatie bij het slachtoffer. Veel barrières zijn dan ook gericht op het voorkomen of doorbreken van slachtofferschap.
- Het model richt zich daarnaast op het doorbreken van daderschap. Tegelijk is er ook aandacht voor de weerbaarheid van kwetsbare personen. Crimineel gedrag kan namelijk voortkomen uit kwetsbaarheid, afhankelijkheid of druk. Het verminderen van kwetsbaarheid en het versterken van weerbaarheid zijn daarom belangrijke onderdelen van de aanpak.
- Ook personen die al delicten hebben gepleegd, maar nog niet in beeld zijn bij politie, hulpverlening of andere partners, vallen binnen de scope van dit model.

Nuances

Dit barrièremodel geeft een abstract en analytisch beeld van mogelijke stappen binnen criminele uitbuiting. Het model helpt om patronen, werkwijzen van daders en mogelijke interventies beter te begrijpen. Het is dus geen vast of lineair stappenplan dat in alle gevallen volledig wordt doorlopen.

Criminele uitbuiting kent veel vormen en contexten. In de praktijk verlopen situaties verschillend. Stappen kunnen in een andere volgorde plaatsvinden, worden overgeslagen of juist geleidelijk over een langere periode worden opgebouwd. Soms gaat een dader na het identificeren van een potentieel slachtoffer direct over tot controle en het onder druk laten plegen van strafbare feiten. Fases als binding of grensvervaging zijn dan niet altijd duidelijk zichtbaar.

Criminele uitbuiting is ook niet altijd een lineair proces. Het kan een circulair karakter krijgen. In latere fases kunnen slachtoffers bijvoorbeeld zelf worden ingezet om nieuwe slachtoffers te vinden of te ronselen. Daardoor kunnen slachtofferschap en daderschap door elkaar gaan lopen.

Ook de snelheid waarmee stappen worden doorlopen kan sterk variëren. Sommige vormen van criminele uitbuiting ontstaan snel. Andere bouwen zich op over maanden of jaren. Dit model houdt rekening met deze variatie, dynamiek en complexiteit.

De stappen in het model laten dus geen vast verloop zien. Ze vormen een conceptueel kader om criminele uitbuiting beter te duiden en om signalen, gelegenheden en barrières systematisch te analyseren.

STAP 1

Identificeren

In deze stap zoekt de uitbuiters naar personen die geschikt of kwetsbaar zijn om in te zetten voor criminele activiteiten. Identificatie kan plaatsvinden op fysieke plekken, zoals opvanglocaties, zorginstellingen, asielzoekerscentra, scholen, wijken met sociale problematiek en plekken waar jongeren samenkomen. Ook online vindt identificatie plaats, bijvoorbeeld via sociale media, gameplatforms, chatgroepen en versleutelde berichtendiensten.

Soms benadert een dader een persoon heel gericht. In andere gevallen juist wordt juist breed een oproep verspreid voor een criminele 'klus' waarmee snel geld te verdienen is. Dit wordt ook wel 'hengelen' of 'vissen' naar uitvoerders genoemd. Daarnaast kan identificatie 'toevallig' ontstaan, bijvoorbeeld wanneer iemand op een kwetsbaar moment in contact komt met een uitbuiters die daar misbruik van maakt. De volgorde van identificeren, binding en inzetbaarheid kan ook andersom plaatsvinden waarbij er eerst al een bestaande relatie is voordat iemand als geschikt wordt geacht voor inzetbaarheid.

STAP 1 Identificeren

Uitingsvormen

- Breed 'hengelen' naar uitvoerders via sociale media, gameplatforms, chatgroepen of versleutelde berichtendiensten. Daarin wordt gekeken wie reageert op een aanbod om snel geld te verdienen. Soms wordt gamificatie gebruikt om de drempel te verlagen en de gevolgen van strafbare feiten minder zichtbaar te maken.
- Gericht benaderen van personen via online platforms, sociale media of game-omgevingen om te testen wie ontvankelijk is.
- Ronselen bij of binnen zorginstellingen, opvanglocaties en asielzoekerscentra. Dit kan van buitenaf gebeuren, maar ook van binnenuit, bijvoorbeeld door cliënten, bewoners of malafide zorgverleners.
- Ronselen in wijken, op scholen en op plekken waar jongeren samenkomen.
- Benaderen van personen via familie, vrienden of andere sociale netwerken, vooral wanneer er sprake is van kwetsbaarheden zoals verslaving of schulden.
- Werven van arbeidsmigranten, vluchtelingen, statushouders en alleenstaande minderjarige vreemdelingen, om hen vanuit een kwetsbare positie in te zetten voor criminele activiteiten, zoals de productie van (synthetische) drugs.
- Benaderen van 'oude bekenden' met een smoes, bijvoorbeeld voor logies of tijdelijke opslag van spullen, met als doel crimineel gebruik van een pand mogelijk te maken. Denk aan een seksbedrijf zonder vergunning of hennepkwekerij.
- Ronselen binnen bestaande netwerken van seksuele uitbuiting, waarbij slachtoffers ook worden gedwongen om strafbare feiten te plegen.

Gelegenheden

- Kwetsbaarheden zoals een licht verstandelijke beperking, psychische problemen, schulden, armoede, verslaving, sociale uitsluiting, een beperkt sociaal netwerk of het ontbreken van steunfiguren.
- Een woon- of opgroeiomgeving waarin criminaliteit zichtbaar, normaal of geaccepteerd is.
- Acute gebeurtenissen, zoals conflicten, verlies, afwijzing, contactverlies of traumatische ervaringen. Hierdoor kan iemand plotseling kwetsbaar worden en ontvankelijk zijn voor aandacht, bescherming of perspectief vanuit een crimineel netwerk.
- Een functie of werkplek die interessant is voor criminelen. Denk aan werk bij de Douane, in een havengebied of op een andere plek waar toegang tot goederen, informatie of systemen mogelijk is.
- Het bezit of gebruik van een pand dat kan worden ingezet voor bijvoorbeeld drugsproductie, opslag of sekswerk.
- Eerdere betrokkenheid bij strafbare feiten. Dit kan zorgen voor grensvervaging en maakt iemand vatbaarder voor druk, chantage of afpersing. Ook kan het de stap naar politie of hulpverlening vergroten.

STAP 1 Identificeren

Signalen

- Er is sprake van eerdere delicten, grensverleggend gedrag of een zorgelijke gedragsontwikkeling.
- Aanwezigheid van ronselaars bij zorginstellingen, begeleid wonen of andere locaties benoemd in de uitingsvormen.
- Er zijn duidelijke risicofactoren of plotselinge triggers, zoals schulden, verlies, conflict, verslaving of contactverlies.
- Iemand gebruikt apps of platforms die anonimiteit stimuleren.
- Er wordt zichtbaar vermogen getoond op plekken waar kwetsbare personen komen, zoals scholen, jongerenplekken, zorginstellingen, opvanglocaties of wijken met sociaaleconomische problematiek.

Faciliteerders

- Online platforms en gameomgevingen.
- Sociale media.
- Woningbouwcoöperaties, verhuurders en pandeigenaren.
- Sociale netwerken van het slachtoffer.
- Ouders.
- Plekken waar mensen langdurig samenkomen, zoals sportclubs, scholen, zorginstellingen, penitentiaire inrichtingen en justitiële jeugdinrichtingen.
- Rolmodellen en influencers.

Barrières

Bestaande barrières

- Lespakketten in het onderwijs over weerbaarheid, grenzen en het herkennen van criminele uitbuiting. Een voorbeeld is BUIT, dat ook beschikbaar is voor professionals.
- Interventies die gericht zijn op online ronselen, zoals nepadvertenties waarmee jongeren worden bereikt die reageren op criminele 'klussen'.
- Inzet van ervaringsdeskundigen in wijken met sociale en economische problematiek. Een voorbeeld is het project Homies in Rotterdam.
- Weerbaarheidstrainingen voor kwetsbare doelgroepen, binnen vrijwillige en verplichte kaders. Denk aan trainingen via Halt, jongerenwerk of zorginstellingen.

Gewenste barrières

- Meer aandacht voor criminele uitbuiting binnen domeinoverstijgende zorgtrajecten. Denk aan forensische zorg, verslavingszorg, maatschappelijke opvang en de vreemdelingenketen. Daarbij is expliciet meer aandacht nodig voor volwassen slachtoffers, omdat de focus nu vaak op minderjarigen ligt.
- Zorgtrajecten stimuleren die actief inzetten op het betrekken en versterken van het sociale netwerk van cliënten. Doel is om het sociale vangnet te behouden, afhankelijkheid te verminderen en kwetsbaarheid duurzaam te verkleinen.
- Toezicht op zorginstellingen en zorgverleners versterken als het gaat om criminele uitbuiting. Toezichthouders moeten signalen beter kunnen herkennen. Dit geldt voor de zorg in brede zin, maar ook voor COA-locaties, zorgverzekeraars en zorgkantoren in hun rol bij toezicht en kwaliteitsborging.
- Ouders en opvoeders beter betrekken bij trajecten met jongeren, ook in latere fases van het proces.

STAP 1 Identificeren

Geprioriteerde barrière: Structurele bewustwording en aandacht voor criminele uitbuiting

Het structureel vergroten van kennis en bewustzijn over criminele uitbuiting bij partijen in het brede domein, waaronder veiligheid, zorg, onderwijs, sport, opvang en private actoren. Een specifiek startpunt daarvoor zijn domeinoverstijgende zorgtrajecten gericht op kwetsbare doelgroepen (zoals forensische zorg, verslavingszorg, maatschappelijke opvang en de vreemdelingenketen), waar naar verwachting sprake is van verborgen slachtofferschap en waar bewustwording relatief effectief kan worden versterkt.

Onderdelen:

- Structurele inbedding van het thema in bestaande werkprocessen en samenwerkingen
- Periodieke training en bewustwordingsactiviteiten gericht op herkenning én handelingsperspectief
- Verspreiden van duidelijke handelingsroutes voor professionals
- Domeinoverstijgende samenwerking en kennisuitwisseling tussen partijen

Randvoorwaarden:

- Borging van structurele aandacht (voorkomen van incidentele inzet)
- Focus op handelingsperspectief naast alleen signalering
- Aansluiting bij bestaande werkprocessen en capaciteiten

STAP 2

Binden

In deze stap probeert de dader grip te krijgen op het potentiële slachtoffer. Dit gebeurt vaak door vertrouwen op te bouwen, bestaande relaties te misbruiken of in te spelen op kwetsbaarheden. De dader kan aandacht, bescherming, geld, spullen, status of een gevoel van verbondenheid bieden. Daardoor ontstaat afhankelijkheid.

Binden gaat niet altijd over status of luxe. Soms gaat het om overleven. Iemand heeft bijvoorbeeld geld nodig, geen veilige plek om te verblijven of is afhankelijk van verdovende middelen. Daders kunnen die situatie gebruiken om iemand aan zich te binden.

Ook emotionele strategieën spelen een rol. Slachtoffers krijgen het gevoel dat ze ergens bij horen, dat iemand voor hen zorgt of dat zij eindelijk gezien worden. Daders kunnen inspelen op gevoelens van buitensluiting, onrecht of wantrouwen richting de samenleving. Criminaliteit wordt dan neergezet als logisch, noodzakelijk of zelfs rechtvaardig.

Binding is niet altijd een losse of geleidelijke stap. Soms bestaat de band al, bijvoorbeeld via familie, vrienden of een ander sociaal netwerk. In andere gevallen wordt deze stap overgeslagen en gaat de dader direct over op druk, chantage of bedreiging.

STAP 2 Binden

Uitingsvormen

- Beloven van geld, spullen, bescherming of status. De dader speelt in op de behoefte om erbij te horen of aanzien te krijgen.
- Versterken van eigenwaarde door complimenten, aandacht en erkenning. Het slachtoffer krijg het gevoel ergens bij te horen.
- Losweken van het bestaande sociale netwerk. De dader probeert afstand te creëren tussen het slachtoffer en positieve contacten, zoals familie, vrienden, school, werk of hulpverlening.
- Inspelen op gevoelens van uitsluiting, onrecht of wantrouwen richting de samenleving. Crimineel gedrag wordt voorgesteld als begrijpelijk, rechtvaardig of noodzakelijk.
- Binden via overlevingsdrang. Dit speelt vooral bij mensen die geld, onderdak, bescherming, middelen of praktische hulp nodig hebben.
- Binden via verslaving. Verdovende middelen worden ingezet of versterkt om afhankelijkheid te creëren.
- Binden via familiebanden, culturele relaties of bestaande sociale netwerken.
- Binden hoeft niet altijd actief plaats te vinden. Bij brede oproepen voor criminele 'klussen' kan deze stap ook overgeslagen worden. De dader kan dan direct overgaan op druk, chantage of bedreiging.

Gelegenheden

- Gebrek aan kennis bij professionals over de leefwereld van jongeren en kwetsbare volwassenen. Hierdoor sluiten hulp en signalering niet altijd goed aan.
- Toenemende isolatie van positieve relaties. Daardoor wordt iemand minder gecorrigeerd, beschermd of gesteund door de eigen omgeving.
- Acute gebeurtenissen, zoals ruzie, verlies, afwijzing of contactverlies. Hierdoor kan iemand steunfiguren kwijtraken en vatbaar worden voor aandacht, bescherming of 'oplossingen' vanuit een crimineel netwerk.
- Jeugdigheid en het nog niet goed kunnen overzien van gevolgen. Dit maakt jongeren extra kwetsbaar voor beïnvloeding, groepsdruk en snelle beloningen.
- Gebruik kunnen maken van familiebanden, culturele relaties of loyaliteit om druk of afhankelijkheid op te bouwen.

Signalen

- Beschikt plotseling over geld, dure kleding of andere luxe goederen.
- Isoleert zich van vrienden, familie en bekenden.
- Vertoont teruggetrokken of afwijkend gedrag.
- Heeft plotseling veel nieuwe contacten.
- Gebruikt meer alcohol of drugs, of er is sprake van toenemende afhankelijkheid.
- Gedraagt zich anders op verschillende plekken.

STAP 2 Binden

Faciliteerders

- Plekken waar mensen langdurig samen-komen, zoals sportclubs, scholen, zorg-instellingen, penitentiaire inrichtingen en justitiële jeugdinrichtingen
- Sociaal netwerk van het slachtoffer
- Ouders van jongeren

Barrières

Bestaande barrières

- Campagne en interventies gericht op online beïnvloeding en grooming, zoals de game Cyber Defenders van Europol op Roblox.
- Initiatieven zoals Zwijgrecht, die jongeren een positief alternatief bieden via talent-ontwikkeling, rolmodellen en een community waarin erkenning en verbondenheid centraal staan.
- Keerpunt als landelijke en vertrouwelijke chatvoorziening voor jongeren die onder druk staan of betrokken zijn geraakt bij criminaliteit. Ook jongeren die nog op de drempel staan, kunnen hier terecht.
- Meer aandacht binnen organisaties die werken met volwassenen met een licht verstandelijke beperking voor hun kwetsbaarheid voor criminele uitbuiting, zoals bij instellingen als Koraal, waarbij ruimte is om gekaderd fouten te maken. Dit sluit aan bij de realiteit van terugval en ambivalent gedrag.

Gewenste barrières

- Minder nadruk op contra-indicaties in de hulpverlening. Juist de meest kwetsbare personen moet toegang houden tot ondersteuning en begeleiding.
- Meer inzicht in de werkzame elementen van uitstapprogramma's en structurele voorzieningen voor uitstapprogramma's. Deze programma's worden nu op verschillende manieren vormgegeven, terwijl kennis over effectiviteit nog beperkt is.
- Structurele aandacht voor plekken waar jongeren en volwassenen positieve relaties kunnen opbouwen. Denk aan buurthuizen, sportvoorzieningen, jongerenwerk en andere laagdrempelige ontmoetings-plekken.
- Outreachend werken richting personen die in een strafrechtelijk onderzoek in beeld komen als mogelijk verbonden aan een dader. Door vroeg contact te leggen, kunnen banden in deze fase mogelijk worden doorbroken.

Aandachtspunt: Minder nadruk op contra-indicaties in de hulpverlening

Juist de meest kwetsbare personen zouden toegang moeten houden tot ondersteuning en begeleiding. In de praktijk blijkt echter dat contra-indicaties binnen hulpverlening en opvang, zoals verslaving, psychiatrische problematiek of andere complexe problematiek, er regelmatig toe leiden dat deze groepen buiten de boot vallen.

Dit speelt breed binnen het mensenhandel-domein, waar handelingsverlegenheid vaak samen optrekt met het hanteren van contra-indicaties. Professionals ervaren belemmeringen in wat zij kunnen bieden, terwijl tegelijkertijd juist deze kenmerken samenhangen met verhoogde kwetsbaarheid voor criminele uitbuiting. Hierdoor ontstaan schrijnende situaties waarin passende hulp uitblijft.

Het aandachtspunt is daarom om kritisch te blijven kijken naar de rol en toepassing van contra-indicaties, en te voorkomen dat deze structureel toegang tot ondersteuning blokkeren voor degenen die deze het hardst nodig hebben.

STAP 3

Grensvervaging

In deze stap wordt de drempel om strafbare feiten te plegen steeds lager. Dit kan komen door normalisering van criminaliteit, het wegvallen van positieve sociale contacten, groepsdruk en verschuivende loyaliteit richting de dader of groep.

De dader kan het slachtoffer kleine opdrachten laten uitvoeren. Daarmee test de dader loyaliteit, beschikbaarheid of vaardigheden. Deze zogenoemde 'proefklussen' lijken soms onschuldig, maar brengen het slachtoffer stap voor stap dichterbij strafbaar gedrag.

Grensvervaging vindt niet altijd plaats als aparte stap. Bij sommige vormen van criminele uitbuiting wordt iemand direct ingezet voor een criminele 'klus' of onder druk gezet om een strafbaar feit te plegen.

STAP 3 Grensvervaging

Uitingsvormen

- Het laten uitvoeren van 'proefklussen' om loyaliteit, vaardigheden of bereidheid te testen.
- Het laten uitvoeren van kleine opdrachten om iemand toe te laten treden tot een groep of netwerk.
- Normalisering van crimineel gedrag door intergenerationale overdracht en opgroei-omgeving.
- Verheerlijking van crimineel gedrag via straatcultuur.
- Bij 'hengelen' naar uitvoerders kan deze stap worden overgeslagen. Er wordt dan direct een criminele klus aangeboden of afgedwongen.

Gelegenheden

- Intergenerationele overdracht van daderschap en slachtofferschap en de opgroei-omgeving kan invloed hebben op de manier waarop iemand naar criminaliteit kijkt. In sommige omgevingen is criminaliteit zichtbaarder of meer geaccepteerd.
- Op sociale media en online platforms, zoals Telegram, Snapchat en Discord, worden beelden gedeeld van excessief geweld. Hierdoor kunnen jongeren gewend raken aan geweld en dit gedrag normaliseren.
- Fawning kan een rol spelen. Dit is een overlevingsstrategie waarbij iemand meegaat in het gedrag van anderen om conflict of gevaar te vermijden. Gedrag kan daardoor vrijwillig lijken, terwijl het voortkomt uit angst of overlevingsdrang.
- Ernstige verslaving kan grenzen vervagen. De behoefte aan middelen kan ervoor zorgen dat iemand sneller meegaat in criminele activiteiten.
- Gamificatie van criminele klussen kan de drempel verlagen. De gevolgen voelen dan minder echt of minder ernstig.

STAP 3 Grensvervaging

Signalen

- Bevindt zich in online of offline groepen waarin geweld of criminaliteit normaal wordt gevonden of gestimuleerd.
- Is vaak 's nachts op pad.
- Laat veranderingen zien in gedrag of houding.
- Er komen signalen over buitensporig of grensoverschrijdend gedrag.
- Heeft een veranderd of onrealistisch zelfbeeld.
- Onderschat of overschat zichzelf.
- Raakt steeds verder geïsoleerd van het eigen sociale netwerk.
- Toont verschuivende loyaliteit en afhankelijkheid richting een persoon, groep of netwerk.

Faciliteerders

- Online platforms
- Sociale media
- Sociale omgeving van het slachtoffer
- Ouders
- Rolmodellen en influencers

Barrières

Bestaande barrières

- Initiatieven zoals Skill School in Den Haag. Jongeren en jongvolwassenen van 12 tot 30 jaar kunnen daar gratis workshops volgen en werken aan hun professionele en persoonlijke ontwikkeling. Door talentontwikkeling, bijvoorbeeld via muziek, te koppelen aan maatschappelijke thema's ontstaat een positief alternatief voor straatcultuur en criminele beïnvloeding.
- Programma's binnen Preventie met Gezag die zich richten op het voorkomen van jeugdcriminaliteit en het versterken van weerbaarheid. Deze programma's kunnen helpen om vroeg signalen te herkennen, normverschuiving tegen te gaan en jongeren structuur, toezicht en positieve rolmodellen te bieden.

Gewenste barrières

- Handelingsverlegenheid bij professionals doorbreken. Professionals handelen soms niet uit angst de vertrouwensrelatie te beschadigen. Duidelijke grenzen en transparantie over de professionele rol zijn nodig. Wanneer gedrag richting criminaliteit of ernstige grensoverschrijding gaat, moet veiligheid leidend zijn en moet er een geborgd juridisch kader zijn om zachte signalen te kunnen delen.
- Systemisch werken als uitgangspunt bij casussen met (familie)netwerken of individuen binnen PGA's en het Zorg- en Veiligheidshuis. Daarbij is aandacht nodig voor positieve en negatieve invloeden in de omgeving, mogelijke rollen van netwerkleden en nazorg.
- Hulpverlening beter laten aansluiten bij de leefwereld van de doelgroep. Daarbij moet de identiteit van jongeren of volwassenen wordt versterkt, zonder aan te sluiten bij negatieve invloedssferen.

STAP 3 Grensvervaging

Geprioriteerde barrière: Handelingsverlegenheid bij professionals doorbreken

Professionals handelen niet altijd bij signalen van criminele uitbuiting, mede uit angst om bestaande vertrouwensrelaties met cliënten te schaden of vanuit terughoudendheid rondom privacy- en gegevensdeling. Tegelijkertijd kan er ook sprake zijn van terughoudendheid door zorgen over de mogelijke impact van criminele netwerken. Deze handelingsverlegenheid heeft daarmee een tweeledig karakter. Juist wanneer gedrag richting criminaliteit of ernstige grensoverschrijding beweegt, moet veiligheid leidend zijn. Dit vraagt om een stevig en geborgd kader waarin het delen van (ook zachte) signalen mogelijk is. Het kunnen duiden en delen van deze signalen is essentieel om binnen het brede mensen-handeldomein vroegtijdig in te grijpen.

De effectiviteit van deze barrière hangt sterk samen met de mate waarin professionals beschikken over kennis, handelingsperspectief en duidelijke routes, zoals ook benoemd bij de geprioriteerde barrière rondom structurele bewustwording in stap 1.

Onderdelen:

- Borgen van een duidelijk juridisch en professioneel kader voor het delen van (zachte) signalen
- Versterken van kennis en vaardigheden rondom signaleren, duiden en handelen bij (mogelijke) criminele uitbuiting
- Verduidelijken en toegankelijk maken van handelingsroutes voor professionals in verschillende domeinen
- Stimuleren van een gezamenlijke norm waarin veiligheid leidend is bij signalen van ernstige grensoverschrijding

Randvoorwaarden:

- Aandacht voor zowel relationele als veiligheidsrisico's (tweeledig karakter van handelingsverlegenheid)
- Aansluiting bij bestaande kaders rondom privacy en gegevensdeling en de geplande handreiking gegevensdeling aanpak mensenhandel vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid
- Consistente koppeling met bewustwording en handelingsperspectief binnen het bredere programma

Geprioriteerde barrière: Systemisch werken als uitgangspunt bij casuïstiek binnen PGA's en Zorg- en Veiligheidshuizen

Binnen casuïstiek rondom criminele uitbuiting wordt nog niet altijd systemisch gewerkt, terwijl juist het netwerk rond een individu cruciaal is om situaties goed te begrijpen en effectief te interveniëren. Door systemisch te werken ontstaat zicht op zowel positieve als negatieve invloeden in de directe omgeving en op mogelijke rollen van netwerkleden binnen uitbuitingssituaties.

Dit maakt het mogelijk om interventies beter te richten: niet alleen op het individu, maar ook op de bredere context waarin uitbuiting plaatsvindt. Tegelijkertijd biedt het aanknopingspunten om steunende factoren in te zetten en beter aan te sluiten bij de leefwereld van (potentiële) slachtoffers. Ondanks deze meerwaarde is systemisch werken nog niet vanzelfsprekend en ontbreekt het vaak aan eenduidige kaders, richtlijnen en werkvormen.

Onderdelen:

- Ontwikkelen en landelijk beschikbaar maken van kaders en richtlijnen voor systemisch werken binnen PGA's en Zorg- en Veiligheidshuizen
- Versterken van kennis en vaardigheden van professionals in het herkennen en analyseren van netwerken en rolverdelingen
- Stimuleren van een werkwijze waarin zowel risicofactoren als beschermende factoren in het netwerk worden meegenomen

Randvoorwaarden:

- Voldoende tijd en ruimte om netwerkgericht te werken binnen casuïstiek
- Samenwerking en informatie-uitwisseling tussen betrokken partijen
- Aansluiting bij bestaande structuren en werkwijzen binnen PGA's en Zorg- en Veiligheidshuizen

STAP 4

Beheersen

In deze stap krijgt de dader structurele controle over het slachtoffer. In deze fase is sprake van insluiting, druk en dwang. Het slachtoffer verliest steeds meer eigen regie en kan of durft zich niet meer aan de situatie te onttrekken.

Die controle kan verschillende vormen aannemen. Denk aan angst, geweld, chantage, schulden, verslaving, afhankelijkheid van verblijf, sociale druk of financiële afhankelijkheid. Dwang is in de praktijk vaak subtiel en daardoor moeilijk te bewijzen. Bij minderjarige slachtoffers hoeft dwang niet te worden aangetoond om te kunnen spreken van mensenhandel.

STAP 4 Beheersen

Uitingsvormen

- Gebruikmaken van een afhankelijkheidsrelatie. Dat kan gaan om afhankelijkheid van familie, een sociaal netwerk, een groep in de wijk, een partner, een zorgverlener of een crimineel netwerk.
- Gebruik maken van een online afhankelijkheid of contact. Wanneer het contact vooral online plaatsvindt, is vaak moeilijker te zien wie controle uitoefent.
- Inzetten van verslaving als drukmiddel. Bijvoorbeeld door middelen alleen te geven als het slachtoffer een criminele klus uitvoert.
- Gebruikmaken van verblijfsrecht als afhankelijkheidsfactor.
- Beheersen via financiële schulden, zoals een opgebouwde 'straatschuld'.
- Gebruiken van beeldmateriaal, intieme informatie of kennis over strafbare feiten als chantagemiddel.
- Dreigen met geweld of daadwerkelijk geweld gebruiken.
- Achterhalen of verspreiden van adresgegevens of andere persoonlijke informatie.
- Misbruik maken van kwetsbaarheden, zoals jeugdigheid of een licht verstandelijke beperking.

Gelegenheden

- Schaamte, loyaliteit of angst om te praten versterkt het isolement van het slachtoffer.
- Eerdere strafbare feiten kunnen tegen het slachtoffer worden gebruikt. De dader kan daarmee dreigen met aangifte, openbaarmaking of represailles. Dit maakt de stap naar politie of hulpverlening groter.
- Bescherming vanuit de strafrechtketen is voor mogelijke slachtoffers van criminele uitbuiting nog niet altijd goed georganiseerd.
- Binnen sommige jongerengroepen geldt een sterke norm om niet te praten met de overheid. Angst om te 'snitchen' kan slachtoffers stil houden.
- Online communicatie maakt anoniem contact, druk en chantage makkelijker. Veel platforms bieden mogelijkheden om berichten af te schermen of snel te laten verdwijnen.
- Iemand kan chantabel zijn door intieme informatie of belastende beelden die in het bezit zijn van anderen.

Signalen

- Heeft psychosomatische klachten, zoals buikpijn of hoofdpijn.
- Wordt veel gebeld.
- Heeft sporen van geweld, mishandeling of zelfverwonding.
- Is zichtbaar angstig, gespannen of alert
- Vertoont teruggetrokken gedrag.
- Kan moeilijk grenzen aangeven.
- Is uit beeld of raakt verbinding kwijt met het eigen sociale netwerk.

Barrières

Bestaande barrières

- Het non-punishment beginsel. Dit beginsel maakt het mogelijk om slachtoffers van mensenhandel niet, minder of anders te bestraffen voor strafbare feiten die zij onder dwang hebben gepleegd. In theorie kan dit slachtoffers beter beschermen. Ook kan het bijdragen aan de opsporing van daders, omdat slachtoffers mogelijk eerder naar politie of hulpverlening durven stappen.
- Keerpunt als landelijke en vertrouwelijke chatvoorziening voor jongeren die onder druk staan of betrokken zijn geraakt bij criminaliteit.
- Bewustwording en training voor kwetsbare beroepen. Denk aan initiatieven zoals de trainingscontainer en gerichte aandacht voor logistieke planners en vergelijkbare functies. Deze trainingen richten zich op het herkennen van benadering, druk en afhankelijkheidsrelaties.

Gewenste barrières

- Meer kennis over dwingende controle buiten partnerrelaties, met expliciete aandacht voor mensenhandel en criminele uitbuiting. Patronen van controle, groepsdruk, afhankelijkheid en angst komen niet alleen voor bij intieme terreur en partnerrelaties, maar ook binnen criminele uitbuiting en uitbuitingssituaties.
- Meer structurele focus op de dader- en netwerklaag.
- Een werkwijze waarin ambivalentie van slachtoffers als uitgangspunt wordt genomen. Slachtoffers kunnen terugvallen in het netwerk of opnieuw strafbare feiten plegen zolang zij onder druk staan. Dat vraagt om minder normatief oordelen en meer focus op veiligheid, vertrouwen en handelingsperspectief.

Geprioriteerde barrière: Kennis over dwingende controle in relatie tot mensenhandel en criminele uitbuiting vergroten

Het concept van dwingende controle is binnen het veld van huiselijk geweld en intieme terreur steeds beter ontwikkeld, maar is nog beperkt vertaald naar het domein van mensenhandel en criminele uitbuiting. Tegelijkertijd zijn veel van deze patronen, zoals subtiele vormen van dwang, afhankelijkheidsrelaties en groepsdruk, ook daar zichtbaar.

Een beter begrip van deze mechanismen kan helpen om gedrag van (potentiële) slachtoffers anders te duiden. Personen die ogenschijnlijk 'meewerken' handelen vaak binnen een context van controle en afhankelijkheid. Door deze dynamieken te herkennen, kan zowel de signalering worden versterkt als stigmatisering worden verminderd. Daarnaast biedt het inzicht in hoe individuen binnen netwerken onder druk gezet of aangezet worden tot criminele activiteiten. Hiermee ontstaat een belangrijk aangrijppingspunt om bestaande wetenschappelijke kennis breder toepasbaar te maken binnen het mensenhandeldomein en beter aan te sluiten bij de leefwereld van slachtoffers.

Onderdelen:

- Vertalen van bestaande kennis over dwingende controle naar het domein van mensenhandel en criminele uitbuiting
- Integreren van dit perspectief in landelijke kennisproducten, trainingen en handreikingen
- Stimuleren van een gezamenlijke taal en begrippenkader rondom dwingende controle binnen betrokken domeinen

Randvoorwaarden:

- Aansluiting bij bestaande kennis en expertise binnen het veld van huiselijk geweld en intieme terreur
- Voorkomen van oversimplificatie: aandacht voor verschillen tussen contexten (partnerrelaties vs. criminele netwerken)
- Inbedding in bredere bewustwording en handelingsperspectief voor professionals

STAP 5

Uitvoeren

In deze fase wordt het slachtoffer daadwerkelijk ingezet om strafbare feiten te plegen. De dader gebruikt de opgebouwde controle, druk of afhankelijkheid om het slachtoffer opdrachten te laten uitvoeren. Die strafbare feiten kunnen sterk verschillen. Vaak gaat het om delicten zijn met een relatief hoge pakkans voor de uitvoerder.

STAP 5 Uitvoeren

Uitingsvormen

Economische delicten

- Fraude (bijvoorbeeld verzekeringsfraude bij auto's, optreden als katvanger, het openen van bankrekeningen, het zich voordoen als nepagent, babbeltrucs en vormen van cybercrime).
- In de woning (gedwongen) faciliteren van sekswerk zonder vergunning.
- Drugsdelicten (zoals het uithalen van containers, dealen van drugs, meewerken aan de productie van (synthetische) drugs, faciliteren van een hennepkwekerij of koerierswerk).
- Diefstal of inbraak.

Gewelddelicten

- Intimideren van anderen door bijvoorbeeld afpersing, bedreiging met vuurwapens, beschietingen van bedrijfspanden of woningen of het ophangen of plaatsen van explosieven.
- Overvallen of diefstallen.
- Delicten die raken aan nationale veiligheid en terrorisme.

Gelegenheden

- Bij sommige delicten is voor het slachtoffer niet duidelijk dat het gedrag strafbaar is. Denk aan het uitlenen van een bankrekening, het uitlezen van een pinpas of het aannemen van een pakket.
- Politie en OM werken bij veel strafbare feiten op basis van een snelle afhandeling, beschikbare feiten en ZSM-processen. Daardoor is er niet altijd ruimte om te kijken naar achterliggende patronen, afhankelijkheid of het netwerk achter het feit.
- Criminele uitbuiting raakt veel domeinen. Per delict kunnen andere partijen verantwoordelijk zijn, waardoor signalen niet altijd bij elkaar komen.
- Door sociale isolatie kan het slachtoffer het eigen gedrag niet meer toetsen aan positieve relaties of steunfiguren.
- De ernst van het gepleegde feit kan het moeilijker maken om slachtofferschap te zien. Ook professionals kunnen daardoor vooral naar daderschap kijken.

Signalen

- Minderjarigheid moet bij het plegen van een strafbaar feit altijd worden meegewogen als mogelijk signaal van criminele uitbuiting.
- De persoon kan niet goed uitleggen waarom hij of zij het strafbare feit pleegde.
- Er is geen duidelijke 'carrièreladder' in de criminaliteit zichtbaar. Iemand gaat bijvoorbeeld als first offender over tot een ernstig delict.
- De persoon wordt aangetroffen in woningen van anderen of op afgelegen locaties.
- De persoon kent de mensen in zijn of haar eigen woning niet.

STAP 5 Uitvoeren

Faciliteerders

- Politie en OM als onbewuste faciliteerder bij het niet (h)erkennen van slachtofferschap
- Jongerenwerkers als onbewuste faciliteerder bij het niet (h)erkennen van slachtofferschap
- Vervoerders
- Beheerders van telecom, ict-diensten en betaaldiensten

Barrières

Bestaande barrières

- Bestaande overlegstructuren voor casusbehandeling, zoals ZSM-tafels, persoonsgerichte aanpakken, Zorg- en Veiligheidshuizen en RIEC-tafels.
- Keerpunt als landelijke en vertrouwelijke chatvoorziening voor jongeren die onder druk staan of betrokken zijn geraakt bij criminaliteit.
- Het non-punishment beginsel: In theorie biedt dit betere bescherming aan slachtoffers van criminele uitbuiting. Het kan ook bijdragen aan opsporing van daders, omdat slachtoffers mogelijk eerder naar politie of hulpverlening durven te stappen.

Gewenste barrières

- Lokaal beter ingerichte nazorgtrajecten na verblijf in een penitentiaire inrichting of justitiële inrichting. Toezicht en begeleiding zijn nodig om terugval in criminele netwerken te voorkomen. De beschikbaarheid en kwaliteit nazorg verschillen nu sterk per gemeente.
- Het versterken van een integrale, domeinoverstijgende casus- en fenomeenanalyse binnen de strafrechtketen op het gebied van criminele uitbuiting waarbij minder wordt gestuurd op afhandeling van individuele strafbare feiten.
- De zorgcoördinator mensenhandel eerder betrekken bij vermoedens van criminele uitbuiting om zo ook een eerdere inzet van een slachtofferadvocaat te kunnen bewerkstelligen.
- Een beoordelingskader ontwikkelen voor iedere minderjarige die wordt aangehouden voor een strafbaar feit. Daarbij moet standaard worden gekeken naar mogelijk slachtofferschap van criminele uitbuiting.
- Meer inzetten op veiligheid voor slachtoffers die aangifte willen doen. Dit vraagt om bescherming, begeleiding, duidelijke informatie en goede afstemming tussen politie, OM, zorg en lokale partners.

Aandachtspunt: Focus versterken op de dader- en netwerklaag door integrale casus- en fenomeenanalyse

In de huidige aanpak ligt de nadruk vaak op snelle afhandeling van individuele strafbare feiten. Hierdoor blijven onderliggende afhankelijkheidsrelaties, rolverdelingen en aansturende structuren regelmatig buiten beeld. Dit vraagt om een verschuiving van een primair casusgerichte benadering naar een meer integrale werkwijze, waarin zowel casus- als fenomeenanalyse worden benut om patronen en structuren zichtbaar te maken.

Binnen de strafrechtketen betekent dit dat expliciet ruimte moet worden gecreëerd om onderliggende netwerken en dynamieken in beeld te brengen. Dit kan in de praktijk ook betekenen dat, waar nodig, wordt opgeschaald naar RIEC-niveau, bijvoorbeeld vanuit PGA's of Zorg- en Veiligheidshuizen.

Een dergelijke werkwijze vraagt daarnaast om een betere benutting van mogelijkheden voor gegevensdeling binnen de bestaande wettelijke kaders, zodat relevante signalen en inzichten over netwerken daadwerkelijk kunnen worden samengebracht.

Geprioriteerde barrière: Beoordelingskader ontwikkelen voor iedere minderjarige die wordt aangehouden voor een strafbaar feit

Betrokkenheid bij criminele uitbuiting wordt nog niet systematisch meegewogen bij minderjarigen die in beeld komen voor strafbare feiten. Hierdoor bestaat het risico dat signalen van slachtofferschap onopgemerkt blijven en jongeren primair als dader worden benaderd.

Door minderjarigheid standaard te beschouwen als een relevante indicator, kan scherper worden gekeken naar onderliggende kwetsbaarheden en mogelijke vormen van uitbuiting. Een eenduidig beoordelingskader helpt professionals om deze afweging structureel en op consistente wijze te maken, en voorkomt dat belangrijke signalen afhankelijk blijven van individuele alertheid.

Onderdelen:

- Landelijk toepasbaar beoordelingskader ontwikkelen waarin mogelijke signalen van criminele uitbuiting standaard worden meegenomen bij minderjarigen
- Dit kader verankeren in bestaande werkprocessen binnen de strafrechtketen
- Kennis en vaardigheden versterken van uitbuiting te herkennen en te duiden
- Beoordelingskader koppelen aan duidelijke handelingsroutes bij vermoedens van slachtofferschap

Randvoorwaarden:

- Heldere aansluiting op bestaande juridische kaders en werkwijzen binnen de strafrechtketen
- Alert zijn op het creëren van te veel 'extra workload'
- Zorgvuldige balans tussen strafrechtelijke afhandeling en beschermingsgerichte interventies

STAP 6

Voordeel trekken

In deze stap profiteert de dader van de strafbare feiten die het slachtoffer heeft gepleegd. Vaak gaat het om financieel voordeel, maar voordeel kan ook bestaan uit status, macht, erkenning, intimidatie of het veroorzaken van maatschappelijke onrust.

STAP 6 Voordeel trekken

Uitingsvormen

- Financieel gewin.
- Status, macht of erkenning.
- Maatschappelijke onrust veroorzaken.
- Intimidatie of bedreiging.

Gelegenheden

- Personen die zich onvoldoende erkend voelen door de samenleving, hun gezin of sociale netwerk kunnen gevoelig zijn voor status, macht of erkenning vanuit een crimineel netwerk.
- Katvangers, geldezels of pandeigenaren kunnen worden ingezet om opbrengsten, risico's of verantwoordelijkheden af te schermen.
- Er zijn veel verschillende mogelijkheden om criminele opbrengsten wit te wassen.
- Daders kunnen hun positie versterken door anderen in te zetten voor criminele activiteiten.

STAP 6 Voordeel trekken

Signalen

- De vermoedelijke uitbuiters heeft geen zichtbare legale inkomsten, maar beschikt wel over contant geld, onroerend goed en luxe goederen.
- De vermoedelijke uitbuiters heeft geen legale inkomsten en maakt ook geen gebruik van sociale voorzieningen.
- Het slachtoffer heeft geen eigen bankrekening in Nederland.
- Vanaf één telefoon, laptop of ander device worden meerdere bankrekeningen beheerd.
- Slachtoffer moet geld of goederen fysiek afgeven.

Faciliteerders

- Aanbieders van cryptobetaalautomaten of cryptodiensten
- Banken
- Woningcorporaties
- Katvangers, die zelf ook slachtoffer kunnen zijn

Barrières

Bestaande barrières

- Woningcorporaties en particuliere verhuurders kunnen bij crimineel pandgebruik kijken naar passende oplossingen, zoals woonzorgcontracten, begeleiding of herhuisvesting.
- Bestuurlijke en fiscale mogelijkheden om onverklaarbaar vermogen, criminele geldstromen of misbruik van voorzieningen te onderzoeken.
- Bestaande anti-witwasregels bij banken en andere financiële instellingen.
- Leidraad gemeentelijke aanpak geldezels.

Gewenste barrières

- Meer bewustwording bij woningcorporaties en verhuurders over criminele uitbuiting en cuckooing. De focus ligt nu vaak op drugsdelicten en handhaving.
- Toezicht op cryptobetaalautomaten centraliseren en intensiveren. Deze automaten kunnen een laagdrempelige manier bieden om crimineel geld om te zetten of te verplaatsen buiten het reguliere bancaire toezicht.
- Samenwerking tussen regio's en op landelijk niveau versterken. Financiële constructies en criminele netwerken houden zich niet aan regiogrenzen. De aanpak moet daarom ook bovenregionaal en landelijk kunnen worden georganiseerd.
- Vanuit financieel toezicht beter in kaart brengen welke betaalmethoden worden gebruikt om criminele 'klussen' uit te betalen. Hierdoor kunnen patronen zichtbaar worden.

STAP 7

Verankeren

In deze laatste stap raakt het slachtoffer steeds dieper ingebed in het criminele netwerk of de criminele leefwereld. Het slachtoffer functioneert dan steeds meer binnen die context en steeds minder binnen positieve sociale verbanden, zoals gezin, school, werk, zorg of een ander steunend netwerk.

Verankering vindt niet altijd plaats. Soms wordt iemand eenmalig ingezet voor een strafbaar feit. In andere situaties heeft de inzet van het slachtoffer een 'wegwerpkarakter': iemand wordt kort gebruikt en daarna vervangen.

Bij groepen met een sterke sociale identiteit kan verankering juist wel ontstaan. Ook kan verankering op individueel niveau plaatsvinden. Iemand raakt dan steeds verder betrokken bij strafbare feiten, zonder dat dit altijd direct gekoppeld is aan één duidelijke groep.

In deze fase kunnen slachtofferschap en daderschap verder door elkaar gaan lopen. Het slachtoffer kan herhaaldelijk worden ingezet, zwaardere delicten plegen of zelf nieuwe slachtoffers ronselen. Daardoor is niet altijd scherp te bepalen waar slachtofferschap eindigt en actief daderschap begint. Verankering kan dan worden gezien als doorgroei binnen een criminele carrière.

STAP 7 Verankeren

Uitingsvormen

- De grens tussen slachtofferschap en daderschap vervaagt.
- Het slachtoffer raakt sociaal verankerd in het criminele netwerk en raakt verder geïsoleerd van positieve relaties.
- Loyaliteit verschuift volledig richting de dader, groep of het criminele netwerk.
- Het slachtoffer wordt herhaaldelijk ingezet voor strafbare feiten.
- Het slachtoffer groeit door naar zwaardere delicten.
- Het slachtoffer krijgt een vaste rol of taak binnen een crimineel proces.
- Het slachtoffer gaat zelf nieuwe slachtoffers ronselen. Dit kan gaan om personen voor criminele activiteiten, maar ook om slachtoffers van seksuele uitbuiting die worden ingezet om anderen te werven.

Gelegenheden

- Er zijn te weinig passende uitstap-programma's. Bestaande programma's sluiten niet altijd aan bij de leefwereld, leeftijd, veiligheidssituatie of praktische problemen van de persoon die wil uitstappen.
- De loyaliteit van het slachtoffer is in deze fase vaak sterk verschoven. Daardoor herkent iemand het eigen slachtofferschap niet, of wil diegene het niet erkennen.
- Ambivalent en risicovol gedrag zorgt ervoor dat bestaande hulp of opvang niet altijd passend is. Overlevingsgedrag wordt binnen voorzieningen soms vooral gezien als risico, in plaats van als signaal van controle of uitbuiting.
- Het hulpsysteem kan onderdeel worden van de werkwijze van daders. Iemand kan bijvoorbeeld binnen opvang, detentie of zorg nieuwe slachtoffers ronselen.
- Het slachtoffer heeft het gevoel geen invloed meer te hebben op de eigen situatie. Gebrek aan perspectief en zingeving kan verdere uitbuiting versterken.

Signalen

- Is veelpleger of komt herhaaldelijk in aanraking met politie en justitie.
- Laat duidelijke veranderingen zien in houding of gedrag.
- Zet zich af tegen de buitenwereld, zoals school, hulpverlening, politie, overheid of familie.
- Is sterk gericht op het criminele netwerk of de eigen groep.
- Verdwijnt uit beeld en duikt later weer op.

Faciliteerders

- Politie en OM als onbewuste faciliteerder bij het niet (h)erkennen van slachtofferschap
- Jongerenwerkers en hulpverlening als onbewuste faciliteerder bij het niet (h)erkennen van slachtofferschap
- Sociale omgeving van het slachtoffer

Barrières

Bestaande barrières

- Meer aandacht binnen organisaties die werken met volwassenen met een licht verstandelijke beperking voor hun kwetsbaarheid voor criminele uitbuiting. Bijvoorbeeld binnen instellingen zoals Koraal, waarbij ruimte is voor gekaderd fouten maken.
- Uitstapprogramma's die ondersteuning bieden bij het verlaten van criminaliteit. Daarin wordt gewerkt aan hulpverlening, begeleiding, toezicht en een alternatief perspectief.
- Inzet van positieve rolmodellen. Personen met een vergelijkbare achtergrond kunnen laten zien dat een ander levenspad mogelijk is. Deze inzet is waardevol, maar vaak projectmatig en afhankelijk van lokale initiatieven.
- Specifieke therapievormen zoals Multi-System Therapy (MST) en Multi-dimensionale Familitherapie (MDFT). Deze interventies richten zich op het systeem rondom het individu, zoals gezin, school en leeftijdsgenoten. Ze worden vooral ingezet bij jongeren en zijn minder beschikbaar of passend voor volwassenen.

Gewenste barrières

- Uitstapprogramma's die zich ook expliciet richten op volwassenen. Daarbij moet rekening worden gehouden met levensfase, werk, gezin, schulden, huisvesting, veiligheid en het opbouwen van perspectief met een strafblad.
- Minder rigide uitsluitingscriteria bij hulp en uitstapprogramma's. Er moet ruimte zijn voor ambivalentie, terugval en 'gekaderd falen', zonder dat iemand direct wordt uitgesloten.
- Meer aandacht voor veiligheidsinschattingen bij uitstappen. Loskomen van een crimineel netwerk kan reële veiligheidsrisico's opleveren voor het slachtoffer, het gezin en het sociale netwerk. Hulpverlening en ketenpartners moeten bescherming of veilige alternatieven kunnen bieden.
- Preventieve informatiedeling op integrale tafels aanscherpen. Ook zwakke signalen en onderbuikgevoelens over mogelijke criminele uitbuiting moeten bespreekbaar worden gemaakt binnen de wettelijke kaders.
- Mediation of herstelgerichte interventies inzetten tussen slachtoffers van criminele uitbuiting en maatschappelijke slachtoffers van de delicten, wanneer dit veilig en passend is.

Geprioriteerde barrière: Barrières bundelen en versterken rondom uitstapprogramma's

Uitstappen uit een crimineel netwerk vraagt om meer dan het beëindigen van betrokkenheid bij strafbare feiten. Het betekent vaak het loskomen van een sociale omgeving, het omgaan met schulden, het zoeken naar werk en huisvesting, en het opbouwen van een nieuw perspectief, vaak vanuit een kwetsbare uitgangspositie en met een strafblad.

In de huidige praktijk is het aanbod van uitstapprogramma's beperkt, versnipperd of onvoldoende afgestemd op volwassen doelgroepen en hun leefwereld.

Tegelijkertijd sluiten bestaande trajecten niet altijd goed aan bij de realiteit van ambivalentie, terugval en de complexiteit van uitstappen. Daarnaast worden veiligheidsrisico's voor betrokkenen en hun netwerk niet altijd voldoende meegewogen.

Een effectiever aanbod vraagt om een samenhangende benadering, waarin ruimte is voor maatwerk, continuïteit en het opbouwen van een nieuwe sociale identiteit, ondersteund door structurele voorzieningen.

Onderdelen:

- Stimuleren van de ontwikkeling en beschikbaarheid van uitstapprogramma's die zich expliciet richten op volwassen doelgroepen
- Ontwikkelen van samenhangende trajecten waarin aandacht is voor levensfase, werk, schulden, huisvesting, gezin en toekomstperspectief
- Creëren van ruimte binnen trajecten voor ambivalentie, terugval en 'gekaderd falen', zonder directe uitsluiting
- Versterken van positieve alternatieven door inzet op community building en het ondersteunen van een nieuwe sociale identiteit
- Stimuleren van landelijke afstemming en kennisdeling over effectieve werkwijzen en randvoorwaarden

Randvoorwaarden:

- Minder rigide uitsluitingscriteria binnen hulp- en uitstapprogramma's
- Structurele aandacht voor veiligheidsinschattingen bij uitstappen, inclusief bescherming van het individu en diens netwerk
- Beschikbaarheid van voldoende en duurzame voorzieningen voor begeleiding en ondersteuning
- Aansluiting bij bredere ketensamenwerking en domeinoverstijgende aanpak

Colofon

Tekst

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid

Vormgeving

CO3, Woltera Niemeijer

© het CCV, juni 2026

